

Риёзус солиҳийн шархи / Риёзус солиҳийн шархи / 176-ҳадис

176 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ». مُتَقَوِّيٌّ عَلَيْهِ. [خ 2697، م 1718].

وَفِي رِوَايَةِ لِمُسْلِمٍ: «مَنْ عَمِلَ عَمَلاً لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ». [م 18، 1718].

176. Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ким ушбу ишимизда унда йўқ нарсани пайдо қилса, у мардуддир», дедилар».

Муттафакун алайҳ.

Изоҳ: «Ушбу ишимиз» деганда дин, шариат назарда тутилган.

Муслимнинг ривоятларида:

«Ким бизнинг ишимизга мувофиқ бўлмаган амални қилса, мардуддир», деб келтирилган».

Шарх: Бу ҳадис Ислом динининг асл қоидаларидан биридир. “Амаллар ниятлар биландир” ҳадиси амалларнинг ички-ботиний тарафи учун мезон ҳисобланиб, агар Аллоҳ толо розилиги мақсад қилинмаган бўлса, ҳеч бир амал учун ажр-савоб йўқ эканлигини англатарди. Бу ҳадис амалларнинг зоҳирий тарафи учун мезон ҳисобланади ва ҳар қандай амал агар Аллоҳ ва

Расулининг амри бўлмаган бўлса, қилган кишининг ўзига қайтарила жагини ҳамда кимки динда Аллоҳ ва Расули изн бермаган нарсаларни пайдо қиласидиган бўлса, Ислом дини ундан пок эканлигини англа тади.

И мом Нававий айтадилар: «Ушбу ҳадисни ёддан билиш ва мункар ишларни қайтаришда уни далил қилиб келтириш керак».

Ибн Ҳажар Ҳайтамий айтадиларки: «Бу ҳадис энг сермазмун қоидалардан дир. Бирор далилдан шаръий ҳукмни чиқариб олишдан аввал ўша далилни шу қоида асосида текшириб кўриш лозим».

Ҳадисдан олинадиган сабоқлар

1. Ислом дини фақат бўйсуниш ва эргашишdir, унда янгича нарсаларни пайдо қилиш мумкин эмас

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам мана шу қисқагина ҳадис билан Исломни “ғулув”га кетувчилардан, яъни, динда чуқур кетиб, одамларга Исломни мураккаб қилиб кўрсатиб қўювчилардан ҳамда ботилга эргашувчилардан, яъни Исломга бидъат таълимотларни олиб киравчилардан ҳимояялаб қўйдилар. Шунинг учун бу ҳадис Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламга берилган оз сўзлар билан кўп маъноларни ифодалай олиш мўъжизасига бир намуна саналади.

Қуръони каримда ҳам ҳақиқий ютуқ ва нажот Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кўрсатмаларига ҳеч нарсани қўшмасдан ҳамда чуқурлашмасдан эргашишда эканлигига ишора қилувчи оятлар талайгина бўлиб, ушбу ҳадис шу оятларнинг холосасидир.

“Айтинг: “Агар Аллоҳни яхши кўрсангиз, менга эргашинглар. Шунда Аллоҳ ҳам сизларни яхши кўради ва гуноҳларингизни мағфират қиласди. Аллоҳ Ғафур ва Раҳим Зотдир”. (Оли Ймрон сураси, 31-оят); “Албатта мана шу Менинг тўғри йўлнимдир. Бас, шу йўлгагина эргашинглар! Бошқа йўлларга эргашмангизки, у сизларни Унинг йўлидан узиб қўяди.” (Анъом сураси, 153-оят).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам кўп хутбаларида қуйидаги сўзларни айтганлари ривоят қилинади:

“Сўзларнинг энг яхиси Аллоҳнинг китобидир, йўлларнинг энг яхиси Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам йўллариридир, ишларнинг энг ёмони кейин пайдо қилинган нарсалардир. Зоро, ҳар

бир кейин пайдо қилинган нарса бидъатдир, ҳар қандай бидъат эса залолатдир". (Муслим ривоятлари).

Имом Байхақий ривоятларидаги ҳадисда эса, худди шу сўзлардан кейин кўшимча: "**Ҳар қандай залолат эса дўзахдадир**" лафзи ҳам ворид бўлган.

2. Рад этиладиган амаллар

Мазкур ҳадис шоре (Аллоҳ ва Расул) тарафидан буюрилмаган ҳар қандай амал рад этилишига очик ҳужжатдир. Унинг мазмунидан куйидаги хуносалар келиб чиқади:

- Барча амаллар шариат аҳкомлари билан чегаралаб қўйилгандир.
- Барча амалларга мукаллаф бандалардан содир бўлаётган ишлар сифатида Аллоҳ таолонинг китобида ҳамда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суннатларида ворид бўлган буйруқлар ва қайтариқлар асосида ҳукм берилади.
- Амаллар шаръий аҳкомлар доирасидан чиқиб кетиши ва улар билан чекланмаслиги мумкинмас. Биз ҳар қандай амал борасида шариат берган ҳукмни тан олмоғимиз лозим. Амалларни шариат устидан ҳоким қилиш эса очик залолатдир.
- Қачонки одамлар ўзларига ёқиб қолган амал билан шариат устидан ҳукм чиқармоқчи бўлсалар, ҳар бир мусулмон бундай амални ботил деб билмоғи ва уни кескин рад этмоғи лозим.

Рад этилиши лозим бўлган амаллар икки турли бўлиши мумкин:

Биринчи. Бу турдаги амаллар ибодатларда бўлади. Қайси бир ибодат Аллоҳ ва Расули ҳукмидан четга чиқадиган бўлса, у албатта эгасига қайтариларажак мардуд амалдир.

Аллоҳ Макка мушриклари ҳақида айтадики: "**Ёки уларнинг диндан Аллоҳ таоло изн бермаган нарсаларни ҳам шариатга киргазиб берувчи шериклари борми?..**" (*Шўро сураси, 21-оят*).

Иккинчи. Рад этилиши лозим бўлган амалларнинг иккинчи тури муомалалардадир.^[1]

Шариатга буткул зид бўлган ҳар қандай шартнома ва келишув ботил ҳисобланади ва ўз эгасига қайтарилади. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам даврларида содир бўлган қуйидаги воқеа бунга далилдир.

“Бир киши Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам олдилариға келиб: “Менинг ўғлим фалончининг хизматини қиласар эди. Ўша кишининг аёли билан зино қилиб қўйибди. Ўғлимни ундан юзта қўй ва бир кул эвазига жазодан қутқариб олдим”, - деб фатво сўради. Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам: “Юзта қўйинг билан кул ўзингга қайтарилади. Ўғлингга эса юз дарра урилиб, бир йилга сургун қилинади”, - дедилар”. (Бухорий ва Муслим ривоятлари).

3. Мақбул амаллар

Динда кейинчалик пайдо қилинган амаллар орасида шариат аҳкомлариға зид келмайдиган, балки шаръий далил ва қоидалар уларни кувватлайдиганлари ҳам бор. Бундай амаллар мақбул ва мақтоврга сазовор амаллар ҳисобланади. Саҳобаи киромлар ҳам шу каби амалларни жоиз санаганлар. Бу эса улар тарафидан ижмо деб эътироф этилади. Сўзимизга энг ёрқин мисол Абу Бакр Сиддиқ разияллоҳу анҳу даврларида Қуръони каримнинг яхлит китоб шаклида жамланиши ва Усмон ибн Аффон разияллоҳу анҳу даврларида шу китобдан нусхалар кўчирилиб, турли ўлкаларга қорилар билан тарқатилишидир. Бундан ташқари, нахв (синтаксис), фароиз (мерос илми) ва тафсир каби диний фанларнинг алоҳида китоб қилиб жамланиши, ҳадис иснодлари ва матнлари ҳақида баҳс юритувчи илмлар ва шу каби Ислом шариатининг асосий манбалари ҳисобланувчи бошқа назарий билимларнинг яратилиши ҳам таҳсинга сазовор янгиликлардандир. Жамият ривожи ва уммат ислоҳи учун зарур бўлган барча дунёвий илмлар ҳам ана шу қоида доирасига киради.

4. Ёмон бидъат ва яхши бидъат

Юкорида айтиб ўтганларимиздан сўнг қуийдаги хулосага келамиз:

Динда кейинчалик пайдо қилинган амалларнинг Аллоҳ шариатига хилоф бўлганлари ёмон бидъат ва очиқ залолатdir.

Кейин пайдо бўлган амалларнинг шариат доирасидан чиқмаган, унга мувофиқ келганлари мақбул ва мақтоврга сазовордир. Уларнинг баъзилари мандуб ё мустаҳаб бўлиши, баъзилари эса ҳатто фарзи кифоя бўлиши ҳам мумкин. Шунинг учун имом Шофеий айтадилар: «Қуръони каримга, саҳиҳ Суннатга, саҳобаи киромлар ижмосига ёки улардан ворид бўлган саҳиҳ асарга^[2] зид равишда пайдо қилинган ҳар қандай янгилик бидъат ва залолатdir. Аммо мазкур манбаларга зид келмайдиган бирон хайр-яхшилик пайдо қилинса, у албатта мақтоврга сазовор “бидъат”-янгиликдир”.

Ёмон бидъатлар ичida фақатгина макруҳ бўлганлари ҳам бор. Аммо фақат зарап ва фасод келтирадиган ҳамда Исломнинг асл мақсадлари ва

аҳкомларига зид бўлган бидъатлар ҳаром қилингандир.

Ҳозирда кўпчилик орасида тарқалган бидъатлардан яна бири қандайдир булоқ, дараҳт, мозор каби нарсаларни улуғлаш, табаррук санаш ва уларни фойда ёки зиён келтиришга қодир деб эътиқод қилишдир.

Мушриклар бир сидр дараҳтини улуғлашар ва унга қурол-аслаҳаларини осиб қўйишар эди.^[3] Шунинг учун улар бу дараҳтни Зоти анвот (қуроллар осиладиган дараҳт) деб аташарди. Хунайн жангидан аввал Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам саҳобаи киромлар билан бирга ўша сидр дараҳти олдидан ўтиб қолдилар. Шунда саҳобалар:

- Ё Расулуллоҳ, анавиларда Зоти анвот бўлгани каби, бизга ҳам Зоти анвот қилиб беринг! - дейишди.

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар:

- Аллоҳу акбар!.. Бу Мусо алайхиссаломга қавми айтган гапнинг ўзгинаси-ку! Улар: "Анавиларнинг илоҳлари бўлгани сингари, бизларга ҳам бир илоҳ қилиб беринг!" дейишган эди, - дедилар. Сўнgra, қўшиб қўйдилар: - Сизлар жоҳиллик қилаётган қавмсизлар, ҳали сизлардан аввал ўтган қавмлар йўлига изма-из эргашасизлар...

5. Имом Муслим ривоятларида келган: "Кимки биз унга буюрган амални қилса, у албатта рад қилинур" лафзининг маъноси

Баъзи кишилар ўzlари бидъат ўйлаб чиқармасалар-да, бошқалар чиқарган бидъатларни қилиб юрадилар. Бундайларга Имом Бухорийнинг "Кимки динимизда асли йўқ бўлган нарсани пайдо қилса..." ривоятини келтирсангиз саркашлик билан: "Буни мен пайдо қилганим йўқ, шунинг учун қилавераман", - дея жавоб бериши мумкин. Шунда, унга Имом Муслимнинг "Кимки биз унга буюрган амални қилса, у рад қилинур" ривоятини келтирсангиз, бидъатчи учун узр-баҳоналарга ўрин қолмайди.

6. Ҳадиснинг мазмунидан қўйидаги нарса маълум бўлади:

Ким Ислом шариатига мувофиқ бўлмаган бирон бидъатга асос солса, бошқаларнинг гуноҳи унинг зиммасига юкланади, амали ўзига қайтарилади ва Аллоҳ таолонинг азоби ваъда қилинган кишилар қаторига киради.

[\[1\]](#) Фиқҳ фанида алоҳида муомалот боби мавжуд бўлиб, у бандалар ўртасидаги никоҳ, тижорат, ижара, шерикчилик, қарз бериш ёки олиш каби битим ва шартномаларнинг қоидалари тўғрисида баҳс юритади. (Таржимон).

[\[2\]](#) Асар - Салафи солиҳлардан ривоят қилинган сўзлар.

[\[3\]](#) Улар шундай қилинса, қуролга куч киради, кескирлашади деб эътиқод қилишарди. (Тарж.)

Манба: hadis.islom.uz

